

Ravnanje s parkovnimi gozdovi

M. CIMPERŠEK*

Izveček:

Cimperšek, M.: Ravnanje s parkovnimi gozdovi. *Gozdarski vestnik*, 61/2003, št. 10. V slovenščini. cit. lit. 9.

Parkovni gozdovi tvorijo prehod med umetno oblikovanimi parki in naravnimi gozdovi. V slovenskem gozdarskem izrazoslovju so se udomačili v zadnjih desetletjih, ko so se uveljavile socialne vloge gozdov. V sestavku so predstavljena temeljna načela vzdrževanja in oblikovanja parkovnih gozdov, pridobljena v okolju zdravilišča Rogaška Slatina.

Ključne besede: parkovni gozd, park, Rogaška Slatina

1 UVOD

Človek je že od nekdaj urejal okoljico svojih bivališč, pri čemer ni sledil samo koristnosti in uporabnosti, temveč tudi lepoti in okrasu. Vrtne umetnosti je področje človekove ustvarjalnosti, ki se uresničuje v naravi pretežno z naravnimi sredstvi. Človek si je s pomočjo vrtnih umetnosti izoblikoval prostor naravne lepote, kjer se v miru in svobodi, na čistem zraku sprošča in razstruplja ter predaja razmišljanju in meditaciji. Vrtovi, ki obdajajo človekova bivališča pomenijo njegov najbližji stik z naravo, simbolizirajo izgubljeno rajsko življenje ter vzbujajo želje in upanje, da ga bomo ponovno našli.

Drevesni nasad, ki je namenjen čutnemu doživljanju, sprostitvi in uživanju imenujemo park. Parkovni gozdovi so pretežno naravne povezovalne sestavine, ki premostijo ločnico med naravo in kulturo ter tvorijo vez med posamičnim drevesom in gozdom. Od drevesnih parkov se razlikujejo po tem, da nimajo kultiviranih travnatih površin, pač pa imajo ohranjena gozdna tla in le malo spremenjen sestav rastlinja. V parkih je drevje razmeščeno po sorodnosti ali nasprotnosti, v parkovnih gozdovih pa je razmestitev slučajnostna in neurejena. Posebno področje predstavlja mestna arboristika, ki se v urbanem okolju ukvarja s posameznimi drevesi ali manjšimi skupinami le-teh.

Vrtni umetnosti lahko sledimo več tisoč let nazaj. Na staro egipčanskih reliefih in poslikavah lahko prepoznamo, da so pri urejanju parkov uporabljali pravokotne oblike in simetrijo, ki so jo kasneje presadili v Evropo. Za vrtove antičnega Rima so govorili, da so spomini na izgubljeni raj. Pri Rimljanih privikrat zasledimo mestne gozdove, ki so bili namenjeni javnosti.

Snovanje parkov je bilo vezano na višje družbene sloje in je vedno predstavljalo statusni simbol

lastnikov. Naši kraji niso bili v središču družbenih dogajanj, vendar so kljub temu povzemali in sledili evropskim slogovnim in modnim tokovom vrtnega oblikovanja. Pri nas so se prvi vrtovi pojavili v samostanih v 12. stoletju in sicer v t. i. "klastrih" – ki jih je obdajal kvadraten ali pravokoten križni hodnik. Za samostanske vrtove je značilna pravilna geometrijska členitev, kjer so vrtna polja zasajena z zdravilnimi in dišavnimi zelišči.

V dobi romantike so fevdalci zasadili mnogo parkovnih dreves in nasadov okrog svojih gradov. Ko se je v 17. stoletju zmanjšal utrdbeni značaj gradov, so v dolinah gradili udobnejše graščine, ki so jih obdali s parkovnimi zasnovami. Najbolj znani parkovni nasadi so bili na Brdu pri Kranju, Dolu pri Ljubljani, Dornavi, Krombergu, Mokricah, Soteski idr. Turjaško palačo v Ljubljani je obdajal umetelno zasnovan park z vodometi, ribniki, pernatimi živalmi, utami, strelišči, jahališči, gugalnicami in redkimi rastlinami ter je bil namenjen izključno plemstvu. To je bilo še v času, ko je gozdarska oblast zaradi lovskih interesov preprečevala rekreativno rabo gozdov. Šele ob koncu 19. stoletja so po Evropi začeli z demokratičnim odpiranjem rekreacijskih gozdov. Svetla izjema so bili Zoisovi baročni vrtovi v Ljubljani, ki so bili že od l. 1789 dostopni javnosti.

V baroku so vrtnarji okrog kraljevskih dvorov oblikovali umetne gozdove pravilnih geometrijskih oblik, ki so jim v rokokoju dodali umetniško igrive meje in obrobe iz striženih mej. J. J. Rousseau je bil s svojim pozivom "nazaj k naravi" začetnik gibanja, ki je odvrnilo vrtnarje od nasilnih, geometrijsko oblikovanih baročnih prvin in pripomoglo k urejanju angleških parkov tudi na evropski celinii.

* mag. M. C. univ. dipl. inž. gozd. Zlatorogova u. 5.
3250 Rogaška Slatina

Začetki parkovnega urejanja gozdov se pojavijo v drugi polovici 18. stoletja, ko so se, pod vplivom romantike, začele širiti ideje o gozdni estetiki. V začetku 20. stoletja sta jih na našem ozemlju zastopala gozdarska strokovnjaka A. Guttenberg in L. Dimitz. Menila sta, da so za te namene najprimernejši parkovni gozdovi v mestih, zdraviliških in turističnih krajih. Pri tem sta izpostavila potrebo po izobraževanju gozdarjev, da bodo znali oblikovati tovrstne gozdove; pa tudi obiskovalcev, da bodo znali uživati v njihovih lepotah. Na zborovanju Kranjsko-primorskega gozdarskega društva l. 1910 je L. Dimitz umestil parkovne gozdove med umetno oblikovane objekte vrtno kulture ter trdil, da je vse, kar danes dojemamo v gozdovih kot lepo, delo gozdarjev in ne samo naravnih sil. Učil je, da pride lepota narave do največje veljave, če imamo ohranjeno naravno rastlinsko vegetacijo in če so gozdovi izoblikovani po strokovnih načelih. Hkrati pa je trdil, da je vse kar je skladno z naravo tudi privlačno za oko. Toda nauk o lepem se v gozdarstvu ni uveljavil.

L. 1888 so sestavili prvi gozdnogospodarski načrt za 39 ha velik "gozdni park" Podturn - Tivoli v Ljubljani, l. 1910 pa je gozdar K. Rubbia celo predlagal, da bi razdelili tivolski gozd na "parkovni" in gospodarski del. Zakon o gozdovih Kraljevske banske uprave Dravske banovine (1930) je gozdove, ki varujejo zdravilne vode in klimatska zdravilišča, uvrstil med začasno zaščitene. Podobno ponesrečeno definicijo so povzemali tudi naši povojni zakonski predpisi in tudi veljavni zakon o gozdovih (1993) ne pozna termina parkovni gozd.

Parkovne gozdove uvrščamo, tako kot gozdove z rekreacijsko, turistično, estetsko, klimatsko in higiensko-zdravstveno vlogo, med gozdove s posebnim namenom. Med najbolj znanimi so zeleni pasovi mest in zdravilišč ter okolij kulturno-zgodovinskih spomenikov (gradov in dvorcev). Pravimo jim tudi parkovni, urbani, primestni in mestni gozdovi (angl. "urban forest").

Park izhaja iz besede "parcus", ki je prvotno pomenila oboro za divjad. Termin se je v zvezi z lovom pojavil v 11. stoletju. Naziv "parkovni gozd" je novejšega izvora, iz zadnjih desetletij preteklega stoletja, ko se je oblikovanje parkov pomaknilo od klasičnega angleškega parka k mnogo namenskemu (so)naravnemu gozdu. V vsebinskem pogledu gre za kompromis med različnimi nameni, oziroma za željo o optimalnem uravnoteženju različnih ekosocialnih

ciljev. Glede na estetske, modne, funkcionalne in druge težnje razlikujemo mestne, zdraviliške in graščinske parke, botanične in samostanske vrtove ter pokopališko idr. okrasno zelenje.

Med parkovne gozdove uvrščamo večino zdraviliških in mestnih gozdov, pa tudi kakšen grajski park bi sodil mednje. V Sloveniji imamo malo kakovostnih parkovnih gozdov, največ jih je v okoljih starejših zdravilišč: Rogaška Slatina, Rimske toplice, Dobrna, Slatina Radenci in Laška, od mest pa jih imajo v Ljubljani, Celju, Novi Gorici in še kje.

2 PARKOVNI GOZDOVI ZDRAVILIŠČA ROGAŠKA SLATINA

V vseh pomembnejših evropskih zdraviliščih so gozdom in parkom posvečali veliko pozornosti, kajti že zgodaj so spoznali terapevtski učinek zelenih površin. Po znanem Plinijevem izreku „In silva salus“ (v gozdu je zdravje) so gozdove enačili s tovarnami zdravja. Parkovni gozdovi zdraviliških krajev opravljajo poleg rekreacijske tudi funkcionalno-programske in zdravstveno-higienske naloge, saj vsebujejo moči, ki se, brez uporabe potratnih zdravil, pretočijo v telo in duha človeka. Izredno velik je psihični učinek "gozdne narave", ki se kaže v neomejenih možnostih gibanja, opazovanja in čutnega dožemanja narave. Globoka doživetja v gozdu ugodno vplivajo na duševno zdravje, saj se obiskovalec lahko povsem sprosti od vsakodnevnih napetosti in vnaprej zapovedanih pravil ravnanja. Hoja, tek in kolesarjenje v gozdovih imajo ugodne zdravilne učinke pri boleznih srca, ožilja in prebavil, lajšajo napetosti in stresa, ki jih povzroča sodobna civilizacija, ter upočasnjujejo procese staranja.

S svojo specializirano zdravstveno-terapevtsko ponudbo, ki temelji na vrelih zdravilne vode in vzdrževanih parkih, sodi Rogaška Slatina med najstarejše turistične kraje v Sloveniji. Ankete kažejo, da prihaja v Rogaško Slatino polovica obiskovalcev zaradi zdravljenja ali rehabilitacije (bolezni prebavil), četrtnina zaradi rekreacije, četrtina pa na dopust, izlet, kongres, seminar idr. (HORVAT 2000). Za večino starejših gostov, ki prevladujejo, je sprehajanje po parkih in gozdovih edina in najbolj pogosta rekreacijska dejavnost.

Oblikovanje parkovnih gozdov v Rogaški Slatini se je začelo kmalu po letu 1803, ko so štajerski

Snovanje parkovnih gozdov je poldrugo stoletje potekalo tesno naslonjeno na gradbeni razvoj zdravilišča. Vse do šestdesetih let prejšnjega stoletja so graditelji in vrtnarji sledili historičnemu klasicizmu, umetnostni smeri, ki se je spogledovala z antičnimi ideali. Na pročelju Zdraviliškega doma so na vegetabilnih stebriščnih kapitljih ohranjeni sledovi svetih dreves.

deželni stanovi odkupili pet kmetij, ki so tvorile zemljiško osnovo za razvoj zdravilišča. Iz najstarejših grafik, ki prikazujejo romantične pejzaže zdravilišča, spoznamo, da je bila pred dvesto leti gozdnatost slatinskega okolja bistveno manjša od današnje. Gozdne površine so zaradi pretiranih sečenj, steljarjenja in paše domačih živali spominjale bolj na pašnike kot na gozdove. Prvo zasajeno parkovno alejo prepoznamo na risbi K. Russa iz leta 1808, v naslednjih nekaj letih je dal nadvojvoda Johann pobudo za ureditev prvih sprehajalnih poti. L. 1838 je direktor in zdravnik E. Fröhlich spisal prvi vodnik po Rogaški Slatini in med drugim omenil javorjevo alejo s cvetočimi katalpami. Sicer pa v parkovne gozdove, razen divjega kostanja in "napoleonovih" topolov, niso vnašali tujih vrst. Pač pa je nemška šola največje zemljiške rente, v začetku 20. stoletja, pustila neprijetne sledi v zdraviliških gozdovih. Takrat so v nekaj desetletjih s smreko zasadili 17 ha goličav. Nasade so osnovali razkropljeno na več manjših

podivjano širjenje podrasti zmanjšuje preglednost, preprečuje razkroj stelje, ki se kopiči in onemogoča rast zeliščnega sloja. Slednji s svojo raznolikostjo poživlja izgled gozda, kar velja še posebno za zgodnje spomladanske geofite.

površinah, zato niso bili moteči, toda kjerkoli so z gosto sadnjo zatrli avtohtono rastje, se je kasneje razbohotil lubadar. V zadnjem desetletju gradacije podlubnikov prehitavajo gozdarje pri ekološkem zdravljenju gozdov.

Prvi ureditveni načrt za zdraviliške gozdove in parke je bil izdelan pred drugo svetovno vojno in je žal izgubljen. Med obema vojnoma so v zdraviliških gozdovih malo sekali, v prvi petletki so po planskih direktivah sekali zrele sestoje. Na osnovi temeljnega in republiškega Zakona o varstvu kulturnih spomenikov (Ur. l. FNRJ št. 567/1946 in Ur. l. LRS št. 137/1948) so leta 1952 sprejeli odlok o varovanju drevesnih parkov in drevoredov zdravilišča Rogaška Slatina (Ur. l. LRS št. 29/1952) na površini 114 ha. Do danes se je površina varovanih gozdov domala razpolovila.

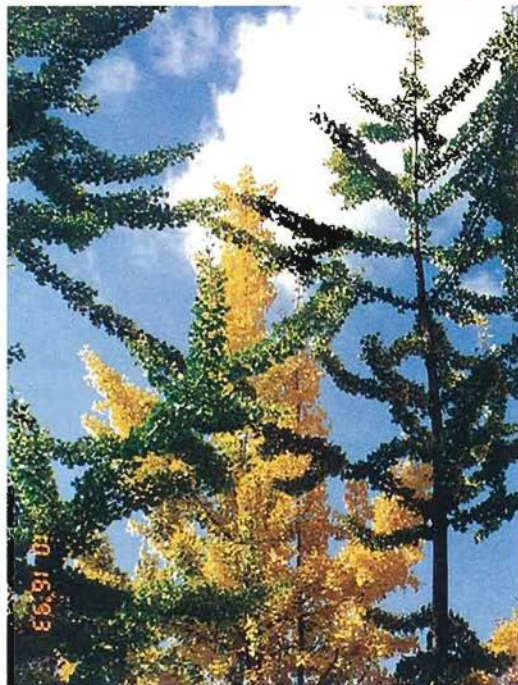
V sedemdesetih in osemdesetih letih so sekali prezrela, odmrta in poškodovana drevesa ter osebke, ki so ogrožali obiskovalce in objekte. Odstranjevali so tudi podstojni in grmovni sloj ter redno

Gozdni izvir v senčnem hladu je priljubljeno počivališče obiskovalcev.

vzdrževali sprehajalne poti, počivališča, razgledišča in ostalo infrastrukturo. Ko so po letu 1980 gozdove nasilno vključili v celovite gozdnogospodarske načrte, se je parkovna ideja zmaličila. Z nepremišljeno privatizacijo po letu 1990 je prej enotno zdravilišče razpadlo, vzdrževanje gozdov in njihove opreme pa je povsem izostalo. Z novo gozdarsko in zemljiško zakonodajo se je nadaljevalo ekstenzivno gospodarjenje, zato se parkovni gozdovi spreminjajo v gospodarske. Razvoj v smeri naravnih gozdov je sicer ekološko pozitiven, toda njihove socialne funkcije bledijo. Parkovni gozdovi so namreč prvenstveno namenjeni ljudem in ne pridelavi lesa. Z doslednim zasledovanjem koristnosti se navadno izniči njihova lepota ter izgublja zdravstveno-rekreativna privlačnost gozdov.

V vrzelastih sestojih se bohoti robidovje, črni bezeg in akacija. Zaradi spremenjene klime in polucij bukova drevesa pogosto in obilno semenijo; „zabukovljenje“ pa posledično izriva dragocene parkovne sestavine, zlasti bolj svetloljubne hraste in plemenite listavce. Zgostitev grmovnega sloja zmanjšuje globoko vidnost v notranjost sestojev, ki

V slatinskih parkih ni veliko neofitov, med najbolj atraktivnimi je dvokrpi ginko, ki je zaradi čudežnih, mitičnih in zdravilnih vsebin idealna sestavina zdraviliških parkov. Ginko drevesa so živi fosili, ki so pred 280 milijoni leti, v času dinozavrov, rasli tudi v Evropi. Ledeno dobo so preživel na Kitajskem, od koder so jih v 11. stoletju prenesli na Japonsko, l. 1730 pa so jih vzgojili na Nizozemskem. Kot simboličnega nosilca filozofskih načel "Yin-Yan" so ga sadili ob templjih in v svetih gajih. Izvlečki iz listov izboljšujejo prekrvavitev možganskega in perifernega živčevja.

je eden od temeljnih pogojev kakovostnih parkovnih gozdov. Angleški parki so s svojimi odprtimi in travnimi površinami - brez grmičevja - privlačnejši od slabo preglednih baročnih vrtov. Gozdovi, ki so v horizontalnem in vertikalnem pogledu zapolnjeni z asimilacijskimi organi, zmanjšujejo psihični občutek varnosti in negativno delujejo na osebe, ki iščejo zdravje ali oddih. Nenazadnje je dobro znano, da vzbujajo zaraščeni in temačni smrekovi gozdovi nekakšen prastrah pred divjino.

3 NAČELA OBLIKOVANJA PARKOVNIH GOZDOV

Gozdarski mojster H. Fürst je davnega leta 1898 pisal o načrtnem in ciljno naravnem oblikovanju parkovnih gozdov v okolju zdravilišč in letovišč ter

pri tem izpostavi blagodejne učinke gozdov kot idealno dopolnilo k naravnim postopkom zdravljenja. Parkovni gozdovi se urejajo s tematsko opredeljeno vsebino, tako da dopolnjujejo rekreativne, zdravstvene, higienske in kulturne potrebe uporabnikov. Njihovo oblikovanje in urejanje mora biti podrejeno zakonitostim ekologije urbanega prostora ter mora slediti humanemu občutenju za visoko zelenje.

Prednostna načela oblikovanja parkovnih gozdov:

- tencialna naravna vegetacija) oziroma čim višja stopnja (so)naravnosti;
- raznovrstni, zdravi, vitalni in biološko odporni sestoji iz domačih, samoniklih in rastišču prilagojenih vrst;
- prevladovanje optimalne in terminalne razvojne faze;
- biološka zrelost dreves (sestojev) ima prednost pred ekonomsko zrelostjo;
- zaradi značilnega letnega ritma, barvne pestrosti in zanimive zimske arhitekture debel in krošnje imajo gozdovi listavcev prednost pred vrstno osiromašenimi in temačnimi sestoji iglavcev (izjemni: macesen in bor);
- enodobni, "dvoranski" bukovi gozdovi so bolj impresivni kot slabo pregledni, prebiralni gozdovi, panjevci in sestoji v postopno-skupinski sečnji;
- sestoji v nesklenjeni in rahli zarasti imajo močnejši pretok zraka ter zato večjo očiščevalno moč;
- razdrobljena struktura različnih drevesnih vrst po starosti, zmesi, lesni zalogi in razvojnih fazah (small is beautiful);
- usmeritev v drevesne orjake, slikovite osebkne in nenavadno razrasle skupine dreves;
- izpostavljanje markantnih dreves in skupin ima prednost pred negovanjem celotnih sestojev;
- tuje vrste služijo samo kot posamični estetski poudarki, kar pa ne velja za ginkgo, ki s svojimi zdravilnimi učinkovinami simbolizira zdravje;
- mešani sestoji, čistine in jase poživljajo nasprotja med svetlim in temnim ter med navpičnim in vodoravnim;
- kombinacija gozda z vodnimi površinami (tudi umetnimi) z odsvitom zelenja na vodni površini povečuje čutno doživljanje narave;
- vzdrževani gozdni robovi in ohranjeni pogledi z razgledišč;
- za rekreacijo so primerni samo lahko pohodni

gozdovi; v strmih legah povečamo dostopnost s potmi;

- trase naj sledijo reliefu ter naj bodo speljane tako, da vodijo od zbirnega izhodišča do določenega cilja (studenc, razgledišče, počivališče, naravne zanimivosti, kulturni spomeniki);
- poti morajo biti tako položene, da so dostopne tudi materam z otroci ter starejšim, bolnim in invalidnim osebam;
- gozdovi naj bodo opremljeni z učnimi in "vita" potmi (srčna pot), tekaškimi in kolesarskimi progami ter zanimivimi informacijami;
- mejni znaki, informacijski napisi ter smerokazi morajo biti neupadljivi in diskretni;
- objekti usklajeni z okoljem in grajeni enostavno, skromno in iz naravnih materialov (les, kamen).

Pri oblikovanju sestojnih struktur moramo izhajati iz rastiščnih danosti, ki jih najenostavneje dekodiramo s pomočjo fitocenološkega kartiranja. Po Tüxenu je fitocenologija „krajinski ranocelnik“, ki omogoča smotno členitev gozdov oziroma rastišč, kar ni pomembno samo za rekreativno vrednotenje gozdov temveč tudi za varovanje redkih in dragocenih biotopov. Dokazano je tudi, da se naravovarstvo in gozdarstvo najlepše medsebojno dopolnjujeta, če temeljita na fitocenoloških ugotovitvah.

Parkovni gozdovi morajo ohraniti značaj naravnih ekosistemov, kajti naravni gozdovi v največji meri zadovoljujejo potrebe obiskovalcev, pa tudi za vzdrževanje in obnavljanje zahtevajo najmanj vložkov. Parkovne gozdove oblikujemo neformalno, prvenstveno po estetsko-parkovnih in ne po lesnoproizvodnih načelih. V krajinsko-arhitekturnem pogledu spoštujemo varovalnost in sonaravnost, pri čemer ne zanemarjamo racionalnega in gospodarnega vzdrževanja.

4 UKREPI V PARKOVNIH GOZDOVIH

Za vzdrževanje, negovanje in obnavljanje parkovnih gozdov, je potrebno sestaviti načrte, ki vsebujejo namenu prilagojene razvojne usmeritve, varovalne ukrepe, ciljno rabo, ustrezno predstavitev, opremo ipd. Pri tem ne zadoščajo zgolj gozdarska znanja, potrebna so tudi ekososialna, krajinska in arhitekturna ter prirojen smisel za estetska razmerja. Če je načrtovalec dojel duh kraja, ki se mu reče „genius loci“ in če ga pri izvedbi navdihujejo

vedrina, preglednost, mir, ljubezen in lepota, lahko uspešno usmerja in neguje razvoj parkovnih gozdov. V nasprotnem primeru izgubijo parkovni gozdovi razloge obstoja in se spremenijo v ekstenzivne gospodarske gozdove.

Najpomembnejši ukrepi v parkovnih gozdovih:

- z nego pospešujemo mešano, raznovrstno in razdrobljeno strukturo ter teksturo, pa tudi razgibano stopničasto zgradbo;

- trajno vzdržujemo rahel, nesklenjen zastor in globoko vidnost sestojev, kakršno poznamo iz angleških parkov;

- z močnimi skupinskimi ali prebiralnimi redčenji omogočimo izbranim osebkom ne utešnjeno soliterno razrast;

- na račun gospodarsko vrednejših osebkov pomagamo markantnim, estetsko zanimivim in dolgoživim, pa tudi redkim, nenavadnim, kri-venčastim, močno razvejanim, košatim, dve in več vrhim drevesom;

- obnavljamo z naravnim pomlajevanjem – s postopno skupinsko in golo sečnjo na manjših površinah;

- vnašamo in pospešujemo domače drevnine ter zlasti redke tise, bodike, divje sadno drevje (češnje, lesnike, jerebrike, orehe) in plodonosne grmovnice za divjad, ptice ter male sesalce;

- redna statična kontrola dreves vzdolž prometnic (steze, poti) in v bližini infrastrukturnih objektov in sprotno odstranjevanje bolnih, poškodovanih in suhih dreves ali njihovih delov (veje), ki bi lahko ogrozili varnost sprehajalcev;

- varovalnosti prilagojena tehnika dela in oprema (majhni stroji, konji za spravilo);

- dosledno odstranjevanje sečnih ostankov iz sečišč in negovalnih objektov;

- sprotno odstranjevanje odpadlih vej in napanega listja;

- odstranjujemo nezaželeno podrast, grmovje, robidovje in invazivno akacijo, ki se marsikje podivjano razrašča in izpodriva domače vrste;

- notranje gozdne robove oblikujemo vrzelasto, zunanje pa puščamo bolj strnjene, da zmanjšamo optično in akustično propustnost;

- samo v odročnih, manj obiskanih predelih puščamo mrtva drevesa, z njimi prispevamo k reševanju stanovanjske problematike sov, žoln, veveric idr. vrst;

- z zimzelenimi vrstami lahko poudarimo ali zakrijemo nelepe in nezaželene scene (zelene zavese);

- drevesnih krošenj ne obrezujemo, razen tam, kjer bi lahko suhe veje ogrozile sprehajalce;

- z različnimi oznakami usmerjamo pozornost obiskovalcev na zanimive in nenavadne mikrostrukture: vlažna rastišča, redke rastlinske vrste, nenavadne habitate, pomladitvena jedra, celice starejših skupin dreves, otoki mrtvega lesa idr.;

- čiščenje in redno vzdrževanje poti ter infrastrukturnih objektov je osnovna kulturna zadolžitev upravljavcev gozdov;

- trajna zadolžitev gozdarjev je tudi obveščanje obiskovalcev o pomenu in vlogi ter posebnostih parkovnih gozdov.

Gozdarski ukrepi naj bodo šibki, pogosti in minimalno potrebni, tako da čim več dela prepuštimo naravi in da z motnjami ne ogrozimo naravnega ravnotežja. V parkovnih gozdovih sledimo težnjam narave in pospešujemo njeno selekcijsko usmeritev v najmočnejše osebkke, ki jih ohranjamo vse do upadanja njihovih življenjskih moči. Gozdarska in druga vzdrževalna dela opravljamo izven ekološko občutljivih letnih časov. Kjerkoli je možno puščamo pridržance, s katerimi povečujemo čutne dražljaje. Homogene smrekove monokulture moramo pospešeno spreminjati v naravne gozdove. Kjerkoli je ta pobuda na strani podlubnikov in ne upravljavcev, se izkaže, da so potrebna nekajkrat večja sredstva zdravljenja kot bi normalno zadoščala.

Gozdarski esteti so že pred več kot stopetdesetimi leti spoznali, da je ohranjen, naravni gozd tudi estetsko mikaven. Toda ideal lepote za povprečnega obiskovalca ni istoveten z gozdarskimi pogledi. Civiliziran človek ceni red in čistočo ter spoštuje pospravljen ter na videz lep gozd, zato moramo v parkovnih gozdovih vzdrževati popoln gozdni red. To pomeni, da moramo iz sečišč odstraniti vse moteče sečne odpadke. Obiskovalci se izogibajo slabo vzdrževanih krajin, ne marajo smeti, polomljenih klopi, hrupa in smoga. Moteči so tudi nevdrževani gozdni robovi ter neizraziti stiki med gozdom, njegovo infrastrukturo in ostalimi zemljišči ali objekti.

Gozdove svetloljubnih drevesnih vrst obnavljamo uspešno s krajšimi pomladitvenimi dobami. Na manjših površinah je priporočljiva gola sečnja, s katero poustvarjamo naravne razmere, kakršne poznamo v pragozdovih. Tam, kjer med mladjem prevladuje bukev, se brez kontinuirane nege, ne bodo ohranile svetloljubne drevesne vrste in kar je

Sprehajalne poti morajo biti tako položene in urejene, da omogočijo povezave in varne dostope za obiskovalce vseh starostnih skupin.

Med najbolj hvaležnimi domačimi parkovnimi drevesi so hrasti in beli gaber. Prvi zaradi dolgoživosti in orjaških razsežnosti, drugi zaradi nenavadnih oblik in trdoživosti.

najslabše, ne bomo imeli dolgoživih hrastov, ki so najbolj hvaležne parkovne vrste.

Gradnja gozdnih prometnic mora biti dobro premišljena in izvedena z majhnimi stroji (ozki goseničarji z gumijastimi gosenicami), ki ne puščajo ran v okolju ter načrtovana tako, da služi tudi sprehajalcem.

Odgovorna naloga gozdarjev v parkovnih gozdovih je redna (najmanj enkrat letna) statična kontrola dreves ob sprehajalnih poteh, stezah, parkiriščih in drugih bolj obljudenih objektih. Za zanesljivo varnostno oceno moramo poznati biologijo, rast in razvoj drevesnih vrst. Pozorni moramo biti zlasti na starejše, poškodovane, nagnjene, asimetrične, dvovršne, votle osebkke in drevesa s spremenjeno barvo listov, s suhimi vejami, redko obršo ter na drevesa, v katerih so odprtime žoln in mravelj. Tudi gobe na deblu odkrivajo potencialno nevarnost za mimoidoče, zlasti v vetru, dežju in snegu.

V prihodnosti bo marsikje ogrožena varnost zaradi nepravilnega obžagovanja in obglavljanja dreves, ki se je ponekod nerazumno razpaslo. V

parkovnih gozdovih je prepovedana uporaba kemičnih snovi, umetnih gnojil, krmljenje divjih živali in lov.

5 RAZPRAVA

Rastlinska odeja je temelj našega preživetja, gozd pa je prostrana in gostoljubna hiša, v kateri najdejo obiskovalci hrano, mir, počitek in zdravila. Ena temeljnih nalog sodobne politike je zagotavljanje mirnega in zelenega okolja, v katerem se lahko obiskovalci sprostijo ter z gibanjem poskrbijo za svoje zdravje. Gozdovi in drevesa so bili prvi zdravilci, toda danes jih množice novoverujočih odkrivajo kot zadnje.

Rogaška Slatina je kraj, kamor so ljudje prihajali po zdravje, danes pa je kraj, ki bi bil potreben zdravljenja. Naraščajoče izgubljanje čuta za sonaravno življenje, težnja po brezobzirnem izkoriščanju narave, preobilje komercialnih inštalacij in hedonističnih dejavnosti zmanjšuje pejzažno vrednost krajine. Tenkočutne prostorske vrednote ne izginjajo skokovito in naenkrat, temveč

Zaradi gladke skorje je bukev najbolj izpostavljena slabo vzgojenim obiskovalcem, ki jih tudi pregovorni rek "kjer osel leži, tam dlako pusti", ne pride do živega.

postopoma, z majhnimi koraki in z udeležbo številnih malih odločitev. Odum je dramatične procese postopne barbarizacije kulturne krajine označil za "tiranijo malih odločitev". Javni prostor, ki je bil nekoč namenjen ljudem, zasedajo avtomobili. Njegovemu hrupnemu, zdravju škodljivemu ter nelepemu poslanstvu se mora najprej umakniti zelenje. Pomanjkanja smisla za sodobno ekološko in urbanistično krajinsko obravnavo okolja zaostrejuje brezčutni urbanistični vandali.

Ravnanje s parkovnimi gozdovi zahteva drugačno miselnost, znanje in pristop kot smo ga vajeni v gospodarskih gozdovih. Prenašanje gozdarskih načrtovalnih konceptov iz gospodarskih v parkovne gozdove se prej ali slej izkaže za neprimerno. Lepota, red in čistoča gozdov imajo prednost pred koristnostjo, to pa je v živem nasprotju z ekonomistično usmerjenim gozdarstvom. Največji ljubitelji zelene umetnosti – Francozi – vlagajo velika sredstva v urejanje novih in povečanje obstoječih parkov ter pripravljajo vsak teden v maju dneve „zelene dediščine“.

Z žebli pribito ni samo tehnično zgrešeno in neokusno, temveč kaže na pomanjkljivo kulturo in odnosu do vsega živega.

Kdor načrtuje trajno rabo naravnih objektov, jih mora vzdrževati, ohranjati in varovati. Glavna naravna sestavina parkovnih gozdov - drevesa - potrebujejo stalno in strokovno nego. Ker se spreminjajo, jih moramo tudi obnavljati v skladu z dinamiko naravnega razvoja in minevanja. Redno vzdrževanje parkovnih gozdov je strokovno, organizacijsko in finančno zahtevno. Izkupiček za prodani les le redkokje pokriva stroške vzdrževanja. Teorija „mrzle vode“ (nem. Kielwassertheorie), ki gradi na prepričanju, da lahko nelesne vloge gozdov ohranjamo in pospešujemo z doslednim zasledovanjem lesnoproizvodnih ciljev, se je že davno izkazala za zgrešeno, a je žal, še vedno prisotna v naši zakonodaji in vsakodnevni praksi.

6 POVZETEK

Zdraviliški gozdovi sodijo med najpomembnejše sestavine multifunkcionalne kulturne krajine, zato jih moramo negovati v sozvočju z nameni in cilji ter z načeli estetike in sonaravnosti. Naravni gozdovi nudijo optimalne psihične, fizične in higienske pogoje za oddih. Gozdovi so idealna

dopolnitev naravnega zdravljenja in to brez potratnih tablet in njihovih škodljivih stranskih učinkov. Danes je zdravje postavljeno med najvišje vrednote našega bivanja. Samo v gozdu lahko najde človek okolje, ki je podobno tistemu, v katerem je začel njegov evolucijski razvoj, in samo v gozdu se človek lahko telesno in duševno vzravna.

Oblikovana narava je edina prostorsko razsežna in izvirna naravna prvina, ki bo vedno bolj dragocena, hkrati pa tudi vedno bolj ogrožena zaradi enostranskih in nepremišljenih posegov. Javne zelene površine so investicijsko nezanimive, zato ostajajo slabo urejene oziroma izginjajo. Parkovni gozdovi soodločajo o kakovosti našega bivanja, našega okolja in pomembno označujejo podobo krajev. Z njihovim površinskim krnjenjem izgubljam tudi mirnost in krajevno privlačnost.

V parkovnih gozdovih prevladujejo estetski, v gospodarskih pa ekonomski cilji, vendar se oba nasprotujoča cilja, vedno in povsod, ne izključujeta. Parkovni gozd je za gozdarje nov in še domala nepoznan izziv, ko dobesedno pred očmi javnosti ohranjajo, vzdržujejo in oblikujejo gozdove za potrebe rekreacije, sprostitve in naravnega zdravljenja.

Samemu sebi prepuščeni sestoji ne opravljajo nobene socialne funkcije. Brez pomoči gozdarja

bodo parkovni gozdovi še hitreje izgubljali na lepoti in mikavnosti. Varovanje zelenih površin vzpodbuja njihova urejenost, saj je znano, da je največ namernih poškodb tam, kjer so javne površine zanemarjene in neurejene.

7 VIRI IN LITERATURA

- ANKO, B., GOLOB S., SMOLEJ I., 1985. Varovalni gozdovi v Sloveniji. Stanje po popisu 1980. Ljubljana.
- CEGNAR, T., 1997. Bioklima Rogaške Slatine. Hidrometeorološki zavod Ljubljana. Ljubljana s. 49
- CIMPERŠEK, M., 1992. Varovalni, ekososialni in kulturni pomen gozdov in parkov v okolju Zdravilišča Rogaška Slatina. Rogaška Slatina, s. 64.
- DIMITZ, L., 1910. Die Pflege des Schönen im Walde. – v: Mitteilungen des Krainisch-küsten-ländischen Forstverienes. Leibach. s. 54–85.
- FRÖHLICH, E. H. 1838. Die Sauerbrunnen bei Rohitsch. Wien (1. izdaja). Graz.
- FÜRST, H., 1898. Wie vermögen wir die Naturschönheiten unserer Kurorte und Sommerfrischen zu fördern? – v: Forst- und Jagd- Zeitung, s. 241–242.
- HORVAT, U., 2000. Razvoj in učinki turizma v Rogaški Slatini. Geografija Slovenije 4. Ljubljana. s.213
- LESKOVAR, R., 1961. Slovenska naravna zdravilišča in njihova razvojna perspektiva. – v: Celjski zbornik, s. 177–214
- Estetska funkcija gozda. Zbornik seminarja. Ljubljana 1988.